

URME GRĂNICEREȘTI ÎN ȚARA OLTULUI (II)

Alexandru BUCUR¹

BORDER TRACKS IN THE COUNTRY OF OLT (II)

ABSTRACT

Following our research, carried out over several years, in order to clarify some issues related to the 16th Border Guard Regiment, from Orlat, but also to the education in the Border Reunion Schools, we discovered that in Olt County (also called Făgăraș County), some traces have been preserved (churches, tombs, monuments etc.) that recall the period when some of the localities in the area were (partially or totally) militarized. At the same time, some of the school buildings in which several teachers from the area bordered the important activity of educating the children of the former border guards were preserved. I also discovered the tomb of some of them. In this first material we will present the traces from Lisa, Recea, Viștea de Jos and Voila localities.

Keywords: Lisa, Recea, Viștea de Jos, Voila, border guard, church, tomb.

În urma cercetărilor noastre, realizate în decursul mai multor ani, pentru a clarifica unele probleme legate de *Regimentul 16 Grăniceri*, de la Orlat, dar și de învățământul din *Școlile de Reuniune Grănicerească*, am descoperit că, în Țara Oltului (numită și Țara Făgărașului), s-au mai păstrat unele urme (biserici, morminte, monumente etc.) care amintesc de perioada în care o parte dintre localitățile zonei au fost (parțial sau total) militarizate. Totodată, s-au păstrat și o parte din edificiile școlare în care și-au desfășurat importanta activitate de educare a copiilor foștilor grăniceri mai mulți învățători din zonă. La câțiva dintre aceștia le-am descoperit și mormintele. Am considerat că este oportun să reproducem inscripțiile de pe monumentele funerare, pentru a scoate în evidență și pe urmașii acestora, unii dintre ei intelectuali importanți pentru localitate, Transilvania și România. În acest studiu vom prezenta urmele grănicerești din localitățile Lisa, Recea, Viștea de Jos și Voila.

Lisa. În cimitirul Bisericii cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, construită de greco-catolici în 1890 (situată pe strada Principală), există două morminte ale unor intelectuali din localitate. Primul, impunător, având un monument funerar din beton (cu o cruce placată cu marmură) și un bust impozant, este al preotului, învățătorului și directorului Muntean Nicolae (1853-1917), „martir pentru întregirea neamului”² și „ctitor al bisericii” (Fig. 1). A profesat la *Școlile de Reuniune Grănice-*

¹ Col. (r.), doctor în istorie, Sibiu; e-mail: albucur61@gmail.com.

² În „Tabloul nominal” al comunei Lisa, definitivat în 20 ianuarie 1922, Nicolae Muntean nu este specificat (vezi Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale - în continuare SJSbAN, Fond *Listele participanților la Primul Război Mondial*, pachet nr. 7, act nr. 7a (în continuare, *FLPRM* 7), și are titlul „XI. Județul Făgăraș (conține 311 file), Tabloul nominal Lisa”, f. 98-99.

rească din localitățile Lisa (1874-1877) și Viștea de Jos (1887). O perioadă a deținut și funcția de director al școlii din Lisa, dar a și catehizat elevii. A fost căsătorit cu Ana (n. Popa, 1860-1939). În perioada 1876-1879 a fost cantor, iar între 1879-1917 a păstorit localitatea. Alături de ei sunt înmormântați fiii, Ștefan (1885-1927), Alexandru (1887-1912) și nepotul Laurențiu (1902-1986)³.

Al doilea mormânt, aflat în spatele anteriorului, este al familiei Stanislav (Fig. 2). Primul dascăl din familie a fost Stanislav Eusichiu (Eusichie, 1867-1914), învățător și director (Fig. 3). În documentele studiate, a mai fost specificat ca și curator primar/curator la biserica greco-catolică locală (a. 1900-p. 1911). A predat la Școlile de Reuniune Grănicerească din localitățile Copăcel (1887-1888) și Lisa (1888-1914), până la sfârșitul vieții. La Lisa a fost și director al școlii (1888-1914). S-a căsătorit cu Maria (1877-1953), cu care a avut mai mulți copii, toți crescuți și educați în cel mai curat și elegant spirit românesc. Aceștia au dus mai departe moștenirea primită de la părinți și au devenit oameni de valoare ai localității. Cei mai mulți au îmbrățișat meseria tatălui, cea de educare și îndrumare a tinerelor vârstare. Țelul familiei este încrustat pe monumentul funerar și nu are nevoie de explicații: „Nimic mai sublim decât luminarea minții oamenilor”. Înălțător! Păcat că astfel de familii sunt din ce în ce mai rare în acest secol! Tot acolo este locul de veci al copiilor. Ne facem datoria de onoare să-i enumerăm. Începem cu Otilia (1899-?), cea care a predat la Școala de Reuniune Grănicerească din localitate în perioada 1915-1917. Apoi: Silvia (1894-1973), învățătoare; Emil (1896-?), protopop; Eusichiu (1900-1931), medic; Livia (1904-1916); Pompiliu (1910-1920); Axente (1908-1991), preot și învățător, căsătorit cu Maria Bozdog (1912-1971), învățătoare; Emilia (1913-?), profesoară⁴.

Mărgineni. În localitate s-a păstrat Biserica greco-catolică cu hramul „Sfântul Nicolae” (Fig. 4), construită anterior anului 1791, când a fost pictată de Natanail (Gaftanailu)⁵. În lăcașul de cult, preotul Valeriu Crișan a montat în anul 1922 pe perețele vestic al pridvorului, o placă comemorativă din marmură, în onoarea colonelului David baron Urs de Margina, fiu al satului (Fig. 5). Alături de portretul marelui bărbat al neamului este încrustată următoarea inscripție: „<Colonelul baron David Urs de Mărgineni>/S'a născut în comuna noastră Mărgineni/la 1 Aprilie 1816 din părinți plugari. Înălțat/prin vrednicia lui a purtat cu fală vitejia/românească în 1848 în bătăliile de la Târgu/Murășului, Lorința, Ormeniș și Highie./În luptele de la Simeria,/Cason și

³ *Siematismul veneratului cleru alu archidiecesei metropolitane greco-catolice a Alb'a Juli-ei si Fagarasiului* (în continuare, *Șematism*) pre anulu 1876, Blasiu, Cu Tipariulu Seminariulu Archidieceșanu, p. 245; *Șematism*: 1880, p. 257; 1886, p. 262; 1890, p. 245; 1896, p. 262; 1900, p. 629-630; 1906, p. 299; 1911, p. 247; Inscriptiile de pe monumentul funerar; Constantin Stan, *Școala poporană din Făgăraș și depe Târnave*, vol. I, *Făgărașul*, Sibiu, Tiparul Institutului de Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1928, p. 294; Alexandru Bucur, *Școlile Grănicerești de pe teritoriul fostului regiment de la Orlat (1871-1921)*, Colecția Teze de doctorat, Brăila, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2014, p. 120, 230.

⁴ *Șematism*: 1890, p. 245; 1896, p. 262; 1900, p. 630; 1906, p. 299; 1911, p. 247; C. Stan, *op. cit.*, p. 295; Inscriptiile de pe monumentul funerar; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 110, 120, 233.

⁵ *Șematism*: 1876, p. 256; 1900, p. 610; Valeriu Literat, *Biserici vechi românești din Țara Olutului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996; Antal Lukács, Aurel Dragne, *Cele mai vechi biserici românești din Țara Făgărașului*, în „Acta Terrae Fogarasiensis”, III, 2014, p. 340.

Bicsad./Ear mai târziu/pe câmpiile dela Medole și Lissa./Din soldat simplu s'a ridicat prin meritele/Sale până la rangul de Colonel/Și pentru vitejia sa a fost numit cavaler/al ordinului „Maria Terezia”/Și a primit titlul de baron./În toată viața lui a fost o pildă vie, rară/Și strălucită de soldat viteaz,/de Român verde, de fiu devotat al/Biserici[i] noastre române unită cu Roma,/Și un mare bine făcător al tinereimei./A murit în 10 Septembrie 1897/Și e înmormântat în cimitirul Bisericii noastre/gr. catolică română/din Sibiu./Prin stăruința Preotului local/Valeriu Crișan/I s'a ridicat aciașă tablă/Comemorative în semn de omagiu./Valeriu Crișan/Preot gr. catolic./ Mărgineni 10 Septembrie 1922/(Meșter P[i]etetr Trofin Moldovan Șinca Veche)”⁶.

În cimitirul bisericii s-au mai păstrat două morminte, importante pentru noi. Unul dintre ele, cu o cruce din piatră (deteriorată), este al grănicerului Iosif Pop Gremoiu (1798-9 septembrie 1888). Pe cruce se mai distinge următoarea inscripție: „Aci odineste servul lui/DZEU JOSIF/răp. in 9 Septe. 1888/in etate de 90 ani rădicat/[...] fiulu său [...] /GEORGE POPU/Gremoiu la ano 1891” (Fig. 6)⁷.

Al doilea mormânt este al învățătorului și directorului Dănilă Pandrea (1829-1898), care a profesat la Școlile de Reuniune Grănicerească din localitățile Copăcel (1871-1872) și Voila (1872-1887). A fost unul dintre primii învățători-diriginți (directori) ai Școlilor de Reuniune Grănicerească, avea pregătire militară superioară, la Institutul Militar din Sibiu și Institutul Tehnic de Artilerie din Cracovia, dar și pregătire pedagogică, obținută la Cursul Pedagogic Militar efectuat la Viner-Neustadt. S-a distins – în mod deosebit – în pregătirea absolvenților Școlilor de Reuniune Grănicerească pentru a deveni „aspiranți de trupă”, respectiv viitori elevi ai școlilor de ofițeri. A fost elogiat și de David Urs, la examenul de vară din anul 1873, atât pentru modul în care elevii săi „produceau experimente de fizică”, cât și pentru exercițiile fizice „care au pus pe privitori în uimire”. În anul 1876 a fost premiat pentru rezultatele meritorii obținute la înființarea și dezvoltarea grădinii cu pomi fructiferi a școlii din Voila. A decedat la 17 mai 1898. Pe crucea din piatră a fost realizat următorul text: „Stăi puțin și socotește/Celu ce treci pre acest pamântu/Că și ții-ți se gătește/Un asemenea mormânt./O umbră este vieția/Ea trece ca ori-ce visit./DĂNILĂ PAN-

⁶ Inscriptie de pe placa comemorativă din Mărgineni; Al. Bucur, Cornel Lupea, *Ofițerii români din Regimentul 1 Grăniceresc Român de la Orlat*, Sibiu, Editura Etape, 2001, p. 81-93. Pentru alte detalii despre viața și activitatea lui David Urs, a se vedea și: Franz Rieger, *Oberst David Baron Urs de Margina bei Solferino und auf Lissa*, Hermannstadt, 1898, pass.; Victor Lazăr, *Baronul David Urs de Margina*, București, 1917; Idem, *David Urs de Mărgineni. Biografie scrisă pentru poporul român*, în „Transilvania”, nr. 1-2/1923; C. Stan, *op. cit.*, p. 310, 312-316; Ioan Părean, Radu Părean, *Un mare român pe nedrept uitat: colonelul David Urs - baron de Mărgineni*, Sibiu, Editura Asociațiunii ASTRA, 2006; Al. Bucur: *Clarificări necesare privind biografia colonelului David Urs baron de Margina (I), (II)*, în „Rezervistul sibian”, nr. 1/ianuarie-martie 2014, p. 12-16 și nr. 2/aprilie-iunie 2014, p. 7-13; *Contribuții la biografia colonelului David baron Urs de Margina (1816-1897). Actul de donație din 18 iulie 1897*, în „Studii slătinele”, vol. XIV, nr. 1/2014, p. 140-146; *Un manuscris inedit al lui Victor Lazăr: cuvântarea la aniversarea a 100 de ani de la nașterea lui David Urs (1 aprilie 1916)*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, tom XVII, Constanța, 2014, p. 146-155; *Colonelul David baron Urs de Margina, eroul de la Lissa (1816-1897)*, în vol. „Sfinți, eroi și martiri”, Craiova, 2016, p. 242-252.

⁷ Inscriptii de pe monumentul funerar.

DREA/fost învăț. dirig. rep. 17 Mai/1898 în etate de 69 ani./În semnu de iubire au ridi/catu fiulu Ioan și Ana”⁸ (Fig. 7).

În fața Căminului cultural din localitate a fost dezvelit, în anul 2011, un bust din bronz, pe un soclu de beton placat cu marmură neagră, al lui David baron Urs de Margina (Fig. 8). Din păcate, întreținerea lui, cât și a terenului din jur lasă mult de dorit. Plăci de marmură căzute, buruieni și iarbă necosită. Așa înțeleg edilii să respecte, uneori, memoria înaintașilor! În perioada 1871-1897 David Urs a fost președintele *Comitetului Administrativ al Fondului Școlar Grăniceresc* (Fig. 9). El a fost artizanul înființării celor 21 de Școli de Reuniune Grănicerească, care au funcționat, între 1871-1921, pe teritoriul fostului Regiment 16 Grăniceresc, de la Orlat⁹.

Recea. În cimitirul Bisericii cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” se află mormântul familiei Vijoli (Fig. 10). Cel mai important membru al familiei a fost învățătorul Bartolomeu Vijoli, care a predat la școala din localitate în perioada 1892-1909. Tot acolo sunt înmormântați socrul, soția, copiii și nurorile. Monumentul funerar este străjuț de trei piese din beton, având încastrate plăci din marmură. Pe piesa centrală sunt următoarele inscripții: „Adormiților întru Domnul/ BARTOLOMEU VIJOLI/1866-1918/și/MARIA VIJOLI/n. ȚESTEA/1882-1924/ZAFIU ȚESTEA/1848-1923/Copiii îndurerăți”. Pe piesa din stânga se află inscripțiile: „Inginer/ BARTOLOMEU VIJOLI/1904-1997/MARIA VIJOLI (NEMȚEANU)/1906-1993”. Cea din dreapta are inscripțiile: „MARIA VIJOLI/1906-1992/AUREL VIJOLI/1902-1981”¹⁰.

Viștea de Jos. În localitate încă există vechea Biserică cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, neîngrijită, în stare de degradare (Fig. 11). Este una dintre cele mai vechi ctitorii ortodoxe păstrate în Țara Făgărașului (construită de „boereaș Hanoș”), având naosul și absida construite spre sfârșitul secolului al XV-lea, iar turnul clopotniță în anul 1819, când a fost cedată confesiunii greco-catolice. Are, în interior – pe toată suprafața – pictura în frescă, realizată de zugravul Panteimon în anul 1818¹¹.

În cimitir sunt cinci morminte care fac obiectul studiului nostru. Primul, dispus pe latura de N a bisericii, este al lui Vasile Stanciu (1821-1899), căpitan pensionar (Fig. 12), originar din Viștea de Jos, membru al Comitetului Administrativ al Fondului Școlar Grăniceresc (din anul 1871), dar și membru al *Eforiei Școlare* viștene (1871-1880). Prin strădaniile sale s-a edificat, între 1878-1879, un nou local de școală, întreaga construcție costând 6.979 florini. Tot acolo este înmormântat și fiul

⁸ SJSbAN, *Fond Școli grănicerești (1863-1938)* (în continuare, FȘG): *Normativ, anexe; Extras din Raportul despre starea școlilor grănicerești la finea anului școlar 1873-1874*; D. 753/16 august 1876; *Șematism*: 1871, p. 264; 1880, p. 261; Gheorghe Codrea, *Istoricul învățământului popular din Țara Făgărașului*, Făgăraș, 1933, p. 7; Inscripții de pe monumentul funerar; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 32, 43, 51, 73, 97, 98, 99, 110, 148, 231.

⁹ Alexandru Bucur, *op. cit.*, pass.

¹⁰ *Șematism*: 1896, p. 27, 259; 1900, p. 242, 623; 1906, p. 295; Inscripții de pe monumentul funerar; Constantin Stan, *op. cit.*, p. 472; Alexandru Bucur, *op. cit.*, p. 140, 234.

¹¹ Constantin Stan, *op. cit.*, p. 482; Antal Lukács, Aurel Dragne, *op. cit.*, p. 337-340; Antal Lukács, Șerban Popescu Dolj, *Biserica veche din Viștea de Jos, Brașov, Sf. Mihail și Gavril*, în „Revista Bistriței”, XXX-XXXI, 2016-2017, p. 147-157.

său, Nicolae. Mormântul este străjuit de un obelisc din marmură neagră, format din trei piese asamblate vertical (Fig. 13). Are următoarele inscripții: „†/Căpitanul/Basiliiu/Stanciu de Vist/născut în 2. Febr. 1821/reposat în 12. Oct. 1899./Inginer/Nicolae/Stanciu de Vist/Insp. general C.F.R./1874-1931”¹².

Al doilea mormânt este al grănicerului Nicolae Șandru (1827-1874). La căpătâi are o cruce din piatră, pe care se disting, cu greu, următoarele: „[...] NICULAE SANDRU/Nascut în 1823 Rapo/satu in/1874 si sotia/PARASCHIVA N/SANDRU Nascuta/in 1829 Raposata in/1913. Fie[-]le tiarina usiora si memoria bine/cuvantata/Ridicata de/Fiul lor Recunos/catoriu [...]”¹³ (Fig. 14).

Alt mormânt este cel al lui Nicolae Stanciu (1851-1894), învățător la Școlile de Reuniune Grănicerească din: Voila (1871-1872); Lisa, 1872; Mărgineni (1872-1874); Viștea de Jos (1874-1890). În ultima perioadă în care a profesat a fost și director al școlii din Viștea de Jos. Pe crucea de la mormânt sunt următoarele însemnări: „Aici își dorm somnul de veci scumpii noștri/părinții și frate/NICOLAE n. STANCIU/fost învățător/născut în 1851 rep. în 1894/Soția/Paraschiva n. M. Neagoe/la 1864 reposată în 1906/Fiu/ALECSANDRU/născ. în 1890 rep. în 1893/Odihnească în pace./Ridicăta de jalnicul lor fiu/Dumitru și soția Eusafta./1935”¹⁴ (Fig. 15).

Un alt mormânt este al preotului Dumitru (Demetriu) Șandru, cel care a păstorit comunitatea greco-catolică (1876-1897) și a catehizat elevii Școlii de Reuniune Grănicerească. Alături de el este înmormântată și soția, Eva. Pe crucea din piatră sunt următoarele inscripții: „Aici odihnesc în Domnul/†/Preot/Dumitru Șandru/născut în 1857/decedat în 1898/Și soția Eva/născută în 1858/decedată în 1923/În veci pomenirea lor./Ridicăta de fiul/Gheorghe și soția Paraschiva”¹⁵ (Fig. 16).

Unul dintre impozantele morminte din cimitir, cu monument din marmură albă, este cel al învățătorului Augustin Șandru (1883-1974), localnic. A absolvit Școala Normală din Deva și a predat în localitate din anul 1911 până după anul 1928, când deținea și funcția de director al școlii. A fost catalogat de Gheorghe Codrea (revizor școlar), ca un „patriot înflăcărat, înfruntând cu demnitate pe oamenii stăpânirii care căutau să-i înjosească pe dascălii români”. Munca depusă, dar și participarea la Primul Război Mondial i-au adus următoarele ordine și medalii: *Răsplata Muncii*, cl. a II-a; *Coroana României*; *Crucea de Război* română; *Crucea de Război* cehoslovacă¹⁶. Tot acolo sunt înmormântați soția, Cornelia, și fiul lor, Puiu Ovidiu. În partea din față a monumentului (compus din asamblarea a șapte piese din marmură: o cruce

¹² SJSbAN, FȘG: *Protocolu din 5 decembre 1866 luat în Urbea Fagarasiu despre consultarea si declaratiunea reprezentantilor reuniti ai fostiloru granitieri în cauza fondului loru scolasticu mai inainte disu fondu de montura*; D. 350/17 iunie 1873; *Extras din Raportul despre starea școlilor grănicerești la finea anului școlar 1873-1874*; D. 479/12 iunie și 987/17 noiembrie 1879; D. 128/1896; C. Stan, *op. cit.*, p. 484; Inscriptii de pe monumentul funerar; Al. Bucur, C. Lupea, *op. cit.*, p. 18, 65-66; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 18, 27, 34, 46, 145, 146, 233.

¹³ Inscriptii de pe monumentul funerar.

¹⁴ *Șematism*: 1880, p. 261; 1886, p. 249; 1911, p. 250; C. Stan, *op. cit.*, p. 484; Inscriptii de pe monumentul funerar; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 62, 98, 120, 121, 147, 148, 233.

¹⁵ *Șematism*: 1880, p. 261; 1886, p. 266; 1890, p. 248-249; 1896, p. 266; 1900, p. 637; C. Stan, *op. cit.*, p. 484; Inscriptii de pe monumentul funerar.

¹⁶ SJSbAN, FLPRM 7, *Tablou nominal Viștea de Jos*, f. 286r, nr. crt. 2.

din două piese; două bucăți postament; trei piese verticale – în dreapta și stânga crucii – din care două cu inscripții) sunt următoarele: a. în stânga crucii: „portret pe suport din porțelan (Fig. 17)/Învățător/AUGUSTIN ȘANDRU/născ. 2 August 1883/dec. 14 Nov. 1924”; b. în dreapta crucii: „portret pe suport din porțelan/CORNELIA ȘANDRU/născ. 20 Iunie 1892/dec. 28 Martie 1970”. Pe spatele monumentului, în dreapta crucii, sunt următoarele: „NEPĂTRUNSE SUNT CĂILE DOMNULUI! TOATE ÎNTRU ÎNȚELEPCIUNE LE FACE./†/portret pe suport din porțelan, ilizibil/ODICHNEȘTE ÎN DOMNUL/ULTIMUL APRECIAT ȘI DE TOȚI IUBIT./AL NOSTRU BĂIAT/PIIU OVIDIU ȘANDRU/ELEV CL. II-A LICEALĂ/N. 13 SEPT. 1924. M. 16 FEBR. 1937”¹⁷ (Fig. 18).

În cimitirul Bisericii cu hramul „Înălțarea Domnului” (ortodoxă, edificată între anii 1925-1927) s-au păstrat mai multe morminte, importante pentru noi. Într-unul dintre acestea, având o cruce din piatră, deteriorată (Fig. 19), a fost înmormântat grănicerul Nicolae L. Neagoe (1830-1889). Pe cruce se mai poate descifra următoarea inscripție: „Aicea ma odichnesc/eu/Nicolae L. Neagoe/nascut la Anul 1830/si am reposatu/in Domnul la Anul/1889 in 8/1”¹⁸.

Un impozant monument din piatră, dispus în partea dreaptă a cimitirului, spre S-E, cu inscripții parțial vizibile, a străjuit – în trecut – mormântul uneia dintre numeroasele familii Borzea (Fig. 20), care a dat mai mulți intelectuali ce fac cinste localității. Printre cei care au contribuit la edificarea lui este nominalizat și învățătorul Ioan Pop Borzea, care a predat la Școlile de Reuniune Grănicerească din Viștea de Jos (1873; 1882-1894) și Voila (1872; 1873-1882). Pe toate cele patru fețe ale monumentului sunt inscripții. Pe fața monumentului, la bază, se pot descifra următoarele: „Aici odichneste robul lui Dumne/[zeu NI]COLAE BORZEA fost/[protopop] al Făgărașului [...]”. Pe spatele monumentului: „In/amintirea tribunului/[...] BORZA rep. in 1849./[...]E in 18[...]1 in Orlat/[...] in 1876 VASILE paroh/[...] MATHEI [...]”. Pe latura din stânga: „[...]IOAN ALDEA BORZA/[...]”. Pe latura din dreapta se mai ghicesc următoarele însemnări: „Ridicat[-]am/acest monument in anul 1895/George I. Borza asesor/Sofia Borza Ioan Pop Borza/invețătoriu [...] /primariu George Borza/ notariu Dumitru Borza/casariu Niculae Borza/Ioan și Aldea [...] /Maria Parascsch[...] /Paraschiva [...]”¹⁹.

Voila. În cimitirul localității se păstrează, deteriorat, mormântul lui Dănilă Moian, locotenent (Fig. 21), președinte al Eforiei Școlare locale. Pe crucea de la mormânt s-au mai păstrat – parțial – inscripțiile: „[...] locotenente la [...] /1854-1860 locotenente la/legiune [...] din Italia/1860-1867 [...] /1868-1902 presedintele [...] / [...] nului scolar [...]”²⁰.

În cimitirul situat în curtea Bisericii cu hramul „Sfântul Nicolae” sunt două morminte de interes pentru noi. În primul a fost înmormântat învățătorul Gheorghe Vasu (1848-1918), căsătorit cu Iustina (n. Gabor, 1850-1918) (Fig. 22). A profesat la

¹⁷ Șematism 1911, p. 250; Gh. Codrea, *op. cit.*, p. 11; C. Stan, *op. cit.*, p. 484; Inscripții de pe monumentul funerar; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 147, 233.

¹⁸ Inscripții de pe monumentul funerar.

¹⁹ Inscripții de pe monumentul funerar; C. Stan, *op. cit.*, p. 484; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 43, 62, 98, 147, 148, 227.

²⁰ SJSbAN, FȘG, D. 291/10 mai 1873; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 95.

Școlile de Reuniune Grănicerească din Mărgineni (1871-1872), Voila (1872-1877; 1878-1882), Viștea de Jos (1877) și Racovița (1899-1905)²¹.

Al doilea mormânt este al lui Gheorghe Gabor (1887-1969), învățător la școala din localitate începând cu anul 1921. S-a născut la 17 februarie 1887, în Voila. A frecventat cursurile școlilor primare din Voila și Sâmbăta de Jos, apoi pe cele ale *Școlii civile* din Făgăraș. Și-a continuat studiile la Sibiu, la *Școala Normală*, unde a absolvit cursul pedagogic. Apoi a profesat la: Muerău (azi Pădureni, jud. Cluj); Sânt Mihaiul de Murăș (azi Sânmihai de Pădure, jud. Mureș); Dumbrava (jud. Mureș); Rodbav (jud. Brașov). Monumentul funerar (compus din două piese: o cruce; o placă verticală) este confecționat din beton armat, pe care s-au montat două plăci de marmură, inscripționate (Fig. 21). Pe placa superioară sunt următoarele inscripții: „GABOR GHEORGHE/ÎNVAȚĂTOR/1887-1969/GABOR LETIȚIA/1913-1973/ RIDICATĂ DE SOȚIE ȘI/FIICA SA GEORGETA”. Pe a doua: „TOATE-N LUME-S TRECĂTOARE/OMUL ESTE CA ȘI-O FLOARE/ÎNFLOREȘTE VEȘTEJEȘTE/ ȘI-APOI MOARE²²”. Gheorghe a fost fiul adoptiv al învățătorului Dănilă Gabor, care a predat la Școlile de Reuniune Grănicerească din Scoreiu (1876-1879), Lisa (1879-1882) și Voila (1882-1884)²³.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Monumentul funerar al preotului și învățătorului Nicolae Muntean, Lisa. Foto autor (în continuare, FA), 21 martie 2013.

Fig. 2 – Monumentul funerar al familiei Stanislav, Lisa (FA, 21 august 2013).

Fig. 3 – Portretul învățătorului Eusichiu Stanislav. Arhiva Alexandru Bucur (în continuare, AAB), Fond *Foto*.

Fig. 4 – Clădirea Bisericii „Sfântul Nicolae” din Mărgineni (FA, 21 august 2013).

Fig. 5 – Placa comemorativă în onoarea colonelului David baron Urs de Margina, Mărgineni (FA, 21 august 2013).

Fig. 6 – Crucea de la mormântul grănicerului Iosif Pop Gremoiu, Mărgineni (FA, 21 august 2013).

Fig. 7 – Crucea de la mormântul învățătorului Dănilă Pandrea, Mărgineni (FA, 21 august 2013).

Fig. 8 – Bust al colonelului David baron Urs de Margina, Mărgineni (FA, 21 august 2013).

Fig. 9 – Portretul colonelului David baron Urs de Margina, din perioada în care era președinte al Comitetului Administrativ al Fondului Școlar Grăniceresc (AAB, Fond *Foto*).

Fig. 10 – Monumentul funerar al familiei Vijoli, Recea (FA, 21 august 2013).

²¹ *Șematism*: 1876, p. 256; 1880, p. 261; 1900, p. 577; Inscripții de pe monumentul funerar; C. Stan, *op. cit.*, p. 493; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 121, 128, 147, 148, 234.

²² C. Stan, *op. cit.*, p. 493; Al. Bucur, *op. cit.*, p. 149, 228; Inscripții de pe monumentul funerar.

²³ *Ibidem*; *Ibidem*, p. 45, 46, 120, 131, 148, 149, 228.

Fig. 11 – Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, Viștea de Jos (FA, 31 august 2022).

Fig. 12 – Monumentul funerar al familiei Stanciu de Vist, Viștea de Jos (FA, 12 martie 2020).

Fig. 13 – Portretul căpitanului Vasile Stanciu de Vist, din perioada în care era membru al Comitetului Administrativ al Fondului Școlar Grăniceresc (AAB, Fond *Foto*).

Fig. 14 – Crucea de la mormântul grănicerului Nicolae Șandru, Viștea de Jos (FA, 31 august 2022).

Fig. 15 – Crucea de la mormântul învățătorului și directorului Nicolae Stanciu, Viștea de Jos (FA, 12 martie 2020).

Fig. 16 – Crucea de la mormântul învățătorului și preotului Dumitru Șandru, Viștea de Jos (FA, 12 martie 2020).

Fig. 17-18 – Portretul și monumentul funerar al învățătorului și directorului Augustin Șandru, Viștea de Jos (FA, 12 martie 2020).

Fig. 19 – Crucea de la mormântul grănicerului Nicolae L. Neagoe, Viștea de Jos (FA, 6 august 2022).

Fig. 20 – Monumentul funerar al familiei Borzea, Viștea de Jos (FA, 6 august 2022).

Fig. 21 – Crucea de la mormântul locotenentului Dănilă Moian, președinte al Eforiei Școlare Voila (FA, 14 ianuarie 2022).

Fig. 22 – Crucea de la mormântul învățătorului Gheorghe Vasu, Voila (FA, 14 ianuarie 2022).

Fig. 23 – Crucea de la mormântul învățătorului Gheorghe Gabor, Voila (FA, 14 ianuarie 2022).

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

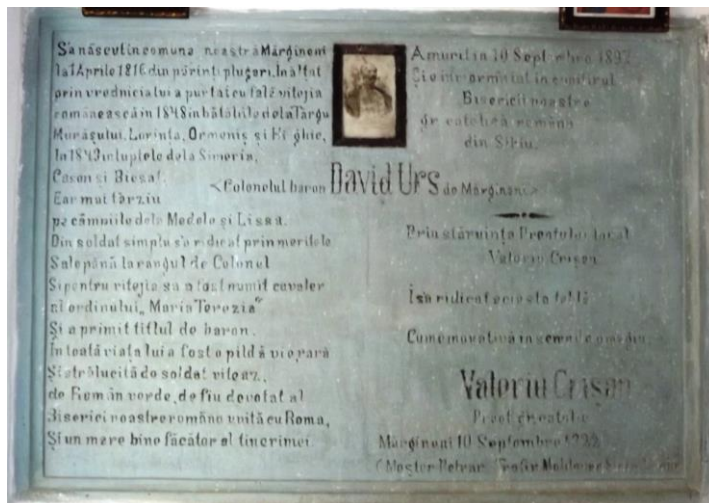

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

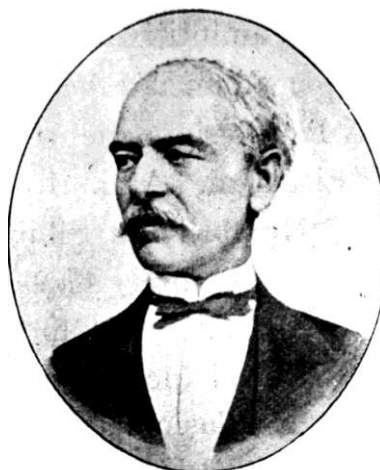

Fig. 9

Fig. 10
259

Fig. 11

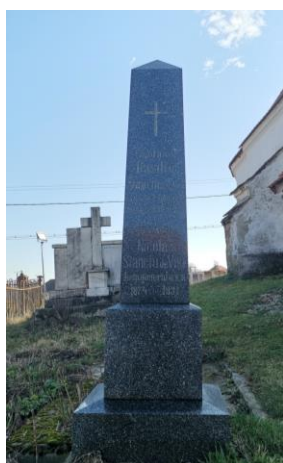

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

Fig. 20

Fig. 21

Fig. 22

Fig. 23